

"לְבַנְיָנָה שֶׁל הַלְבָּה"

סיכום הלכות שבת שנאמרו בשבת בישיבה מפי מו"ר רה"י

דיני עירוב תבשילין

לשבת וביום טוב עצמו רק מסיים את ההכנה. פסק זה הוא אליבא דשיטת רבה וכך פוסקים ראשונים רבים.³

לצורך עירוב תבשילין נהגו להניח פת ותבשיל. פת- בכדי לאפות, תבשיל (ביצה) בכדי לבשל. מעיקר הדין די בתבשיל בלבד אף אם כוונתו היא רק לאפות. במקרה שלא מתכווין לאפות סגי בתבשיל לבד. אולם מכל מקום המנהג הוא להניח גם פת וגם תבשיל.

יש בזה שתי נפקא מינות חשובות:

כיוון שלחלק מהפוסקים מדובר באיסור תורה, והתירו רק על סמך סברת 'הואיל' בצירוף עירוב תבשילין, לכן יש "להקדים הכנת מאכליו לשבת בכדי שיגמר מלאכתו בעוד היום גדול..."⁴ וכך יש שהות שאם יבואו אורחים יוכל לכבדם, ויש להקפיד שהתבשילים יהיו מוכנים מבעוד יום לפחות כמאכל בן דרוסאי. כך ראוי לנהוג לכתחילה אולם בשעת הדחק ניתן להקל ולסמוך על הפוסקים כדעת רב חסדא הסובר שאיסור הכנה מיום טוב לשבת הוא רק מדין היכר ולכן אין צורך שהמאכל יהיה ראוי לאכילה מבעוד יום. בוודאי שקל יותר להקל כאשר מדובר ביום טוב שני שחל בערב שבת.⁵

לגבי יום שני של ראש השנה יש מקום להתלבט שמא הוא חמור יותר משאר יום

בשבתות אלו של זמן אלול אנו עוסקים בהלכות הטמנה, אולם כיוון שהשנה שני ימי ראש השנה צמודים לשבת קודש נשנה מן הסדר הרגיל ונעסוק בדיני עירוב תבשילין.

הגמרא בפסחים¹ דנה בעניין אפיה מיום טוב לחול. לדעת רב חסדא חייבים מלקות על אפיה זו (משום 'לא תעשה כל מלאכה') ואילו לדעת רבה אינו לוקה כיוון שאולי יבואו אורחים במהלך יום טוב ויתברר שהכנת המאכל הייתה ליום טוב עצמו (סברא זו נקראת סברת 'הואיל'). יוצא שלדעת רב חסדא ישנו איסור תורה להכין מיום טוב לחול ולדעת רבה הדבר אסור מדרבנן משום סברת 'הואיל'.

הגמרא דנה כיצד מועילה הנחת עירוב התבשילין לרב חסדא? עונה הגמרא שלרב חסדא אין איסור תורה באפיה מיום טוב לשבת והדבר אסור מדרבנן אטו אפיה מיום טוב לחול. תפקיד העירוב הוא בגדר היכר שלא יטעו ויבשלו מיום טוב לחול. לדעת רבה עירוב תבשילין מועיל על יסוד סברת 'הואיל'.

כתב המשנה ברורה² שעירוב תבשילין מועיל אף לסוברים שאסור מדאורייתא להכין מיום טוב לשבת כיוון דאמרינן סברת 'הואיל', ולכן אסרו להכין מיום טוב לשבת רק מדרבנן, ועל ידי עירוב התבשילין נחשב כאילו כבר התחיל להכין מערב יום טוב

³ באור הלכה, סימן תקכז, ד"ה "ועל ידי עירוב".

⁴ שם.

⁵ באור הלכה, שם. משנה ברורה, סימן תקכז, סעיף קטן ג.

¹ דף מו עמוד ב.

² סימן תקכז, משנה ברורה, סעיף קטן ג.

לבניינה של הלכה

יש שהחמירו וכתבו שהיתר עירוב תבשילין נאמר דווקא ביחס לצרכי סעודה, וכך נראה שנקט במשנה ברורה¹⁰. אולם פוסקים רבים מתירים ואומרים שעירוב תבשילין מתיר להכין לשבת את כל המלאכות המותרות לעשות ביום טוב עצמו ולא רק צרכי סעודה.

ביחס לשטיפת כלים, עריכת השולחן וכדו' השאלה קלה יותר ואף למחמירים הדבר מותר כיוון שאפשר לראות פעולות אלו כצרכי סעודה. אולם בפעולות שאינן קשורות לסעודה, כגון קיפול הטלית מיום טוב לשבת על סמך העירוב, הדבר תלוי במחלוקת שהזכרנו, המשנה ברורה מחמיר בזה ולמקלים יש על מי לסמוך.

דבר נוסף שיש להדגיש הוא שהיתר עירוב תבשילין הוא דווקא ביום טוב הסמוך לשבת. לכן, בראש השנה מדובר בהכנה הנעשית ביום השני של ראש השנה, והעירוב לא מתיר לבשל מיום טוב הראשון של ראש השנה לשבת.

טוב שני, שהרי יש אומרים ששני ימי ראש השנה קדושים בקדושה אחת - 'קדושה אריכתא'. אמנם אנו משתדלים למצוא פרי חדש ליום טוב השני בכדי לברך עליו שהחיינו⁶, אך מכל מקום פסק השלחן ערוך⁷ שאם אין לו פרי חדש יברך שהחיינו בכל מקרה, ולכן אולי דינו של יום שני של ראש השנה שחל בערב שבת חמור יותר מסתם יום טוב שני, ויש לעיין.

נפקא מינא נוספת הינה בעניין אכילת העירוב. כפי שלמדנו, עירוב התבשילין מהווה את תחילת פעולת הבישול לקראת שבת ואף נפסק להלכה שאם העירוב נאכל קודם שבת אי אפשר להמשיך ולבשל על סמך עירוב זה⁸. כתב המשנה ברורה שלכתחילה יש להשתמש בפת של העירוב בתור 'לחם משנה' ואף לבצוע עליו בסעודה שלישית הואיל ונעשתה בו מצווה אחת יעשה בו גם מצווה אחרת⁹. לענ"ד נראה שיש סיבה נוספת שבעטיה יש להשתדל ולאכול אף את התבשיל בשבת עצמה. טעם הדבר הוא שכיוון שהנחת העירוב היוותה את תחילת פעולת הבישול לקראת שבת, ממילא אכילת מאכלי העירוב בשבת עצמה תעיד על כך שמאכלים אלו הונחו מלכתחילה לצורך שבת.

שאלה נוספת שיש לדון בה היא בנוגע להכנות לשבת שאינן בגדר צרכי סעודה. למדנו שמטרת העירוב היא לאפשר לנו לבשל ולאפות לשבת, אך מה בנוגע לשטיפת כלים, לקיפול הטלית ולשאר מלאכות ההכנה לשבת שאינן דווקא הכנת אוכל?

⁶ מחמת הספק שמא שני הימים הינם שתי קדושות.

⁷ שלחן ערוך, אורח חיים, סימן תר, סעיף ב.

⁸ שם, סימן תקכז, סעיף טו.

⁹ משנה ברורה, סימן תקכז, סעיף קטן מח.

¹⁰ סימן תקכח, סעיף קטן ג. ולשונו: דערובי תבשילין אינו מתיר אלא לתקן צרכי סעודה לצורך מחר.

